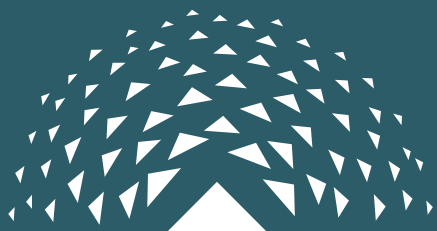

A 2021-es német választási év jelentősége

The Relevance of the 2021 German Election Year

MOLNÁR TAMÁS LEVENTE

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás:

Gorács Anikó

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Molnár Tamás Levente, 2021.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2021.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.E-2021.02>

Összefoglalás: Németország *Superwahljahr*-ra készül, a különböző tartományi választásokat követően szeptemberben a szövetségi parlamenti választásra kerül sor. Angela Merkel visszavonulásával egy új kancellár fogja irányítani az országot, aki várhatóan egy, a szövetségi szinten korábban még nem látott koalíciós kormány élén kerül majd hatalomra. Merkel 16 éves kancellárságát követően az új vezetés stílusában, de politikai prioritásait tekintve is el fog térni a merkeli időszak alatt megszokott mintáktól. Az új német vezetésnek ugyanakkor megannyi kihívással szembe kell néznie. Ezek közé tartozik többek között számos gazdasági, politikai, generációs és szociális probléma, illetve az ezek hatásait katalizátorként felerősítő járványhelyzet.

Kulcsszavak: Németország, Európai Unió, Angela Merkel, választás

Abstract: Germany is preparing for a *Superwahljahr*, the many state elections will be followed by the federal election, taking place in September. Following the retirement of Angela Merkel, a new chancellor will govern the country, who will most probably run a new, on the federal level so far never seen government coalition. After Merkel's 16 years as chancellor, the new political leadership will differ from the pattern we used to see under her tenure in style, but also in terms of political priorities. The new German leadership will have to face many challenges. These include among others several economical, political, generational, and social problems, as well as the pandemic situation, which, as a catalyst, amplifies the effect of these.

Keywords: Germany, European Union, Angela Merkel, election

BEVEZETŐ

A 2021-es évnek rendkívüli jelentősége lesz a német és az európai politikai élet szempontjából. Ebben az évben a választásra jogosultak az összesen hat tartományi választás mellett szeptemberben a szövetségi parlamenti választásokon is kinyilváníthatják akaratukat – a *Superwahljahr* kifejezés így mindenképpen adekvátnak tűnik az előttünk álló évre nézve. A demokratikus megmérettetéseken túl azonban még egy nem elhanyagolható tényező fogja rányomni a bélyegét az idei évre: Angela Merkel 16 éves kancellársága után visszavonul az országos politikától. Ez a német politikában egyedülálló dolognak számít, 1949 óta arra ugyanis nem volt példa, hogy a hivatalban lévő kancellár ne indult volna a választásokon.

Merkel visszavonulása a hatalomért való küzdelmet nyitottá és egyben kiszámíthatatlanná is teszi. Kérdés ugyanakkor, hogy a szövetségi politika élén megjelenő új szereplők és a lehetséges új kormánykoalíció szükségszerűen egyet jelent-e a

politikai fordulattal. Ennek alapján az elemzésben azt vizsgálom, hogy a mostani tudásunk alapján kik számítanak esélyes jelöltnek a Merkel utódlásáért folyó küzdelemben, ezzel összefüggésben melyek a legvalószínűbb koalíciós forgatókönyvek, illetve a politika mely lényeges területein várható változás a Merkel utáni Németországban.

A MENETREND SZEPTEMBERIG

A szeptember 26-i szövetségi választásokig előttünk álló hónapokban számos váratlan esemény befolyásolhatja jelentősen annak kimenetelét. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a jelenlegi tudásunk alapján ne tudnánk már most olyan tényezőket azonosítani, amelyek érdemben hatással lehetnek a választásra. Ezek közé tartoznak a szövetségit megelőző különböző tartományi választások, amelyek egyrésztől lényeges, és az elemzők számára hasznos képet adnak az országban uralkodó közhangulatról, másrészt a tartományi választások hagyományosan képesek arra, hogy befolyásolják az országos választási kampányok dinamikáját. Példának okáért a 2017-es szövetségi választás előtt a szociáldemokraták menetelését (*Schulzzug*) a konzervatívok először a márciusi Saar-vidéki tartományi választáson akasztották meg, ezt követően pedig a CDU újonnan szerzett lendülete egészen a schleswig-holsteini és az észak-rajna-vesztfáliai választási győzelmekhez is hozzásegítette a pártot.

Két eseményre különösen érdemes lesz figyelni szeptemberig: a március 14-i baden-württembergi és Rajna-vidék-pfalzi tartományi választásokra. Előbbiit zöld-konzervatív kormány irányítja Winfried Kretschmann (Zöldek) vezetésével, a [felmérések](#) alapján pedig mind a CDU, mind a Zöldek 30–30 százalékon állnak. Kretschmann számít a Zöldek egyetlen miniszterelnökének, a párt számára így elemi érdek, hogy a miniszterelnök hatalmon maradjon. Ellenkező esetben a Zöldek kancellári ambíciói teljesen hiteltelenné válnának. A Zöldek számára így komoly tétje van a baden-württembergi választásnak. A CDU-nak ugyanakkor fontos lökést adna a szövetségi kampányban, ha tíz év után ismét konzervatív miniszterelnöke lenne a tartománynak.

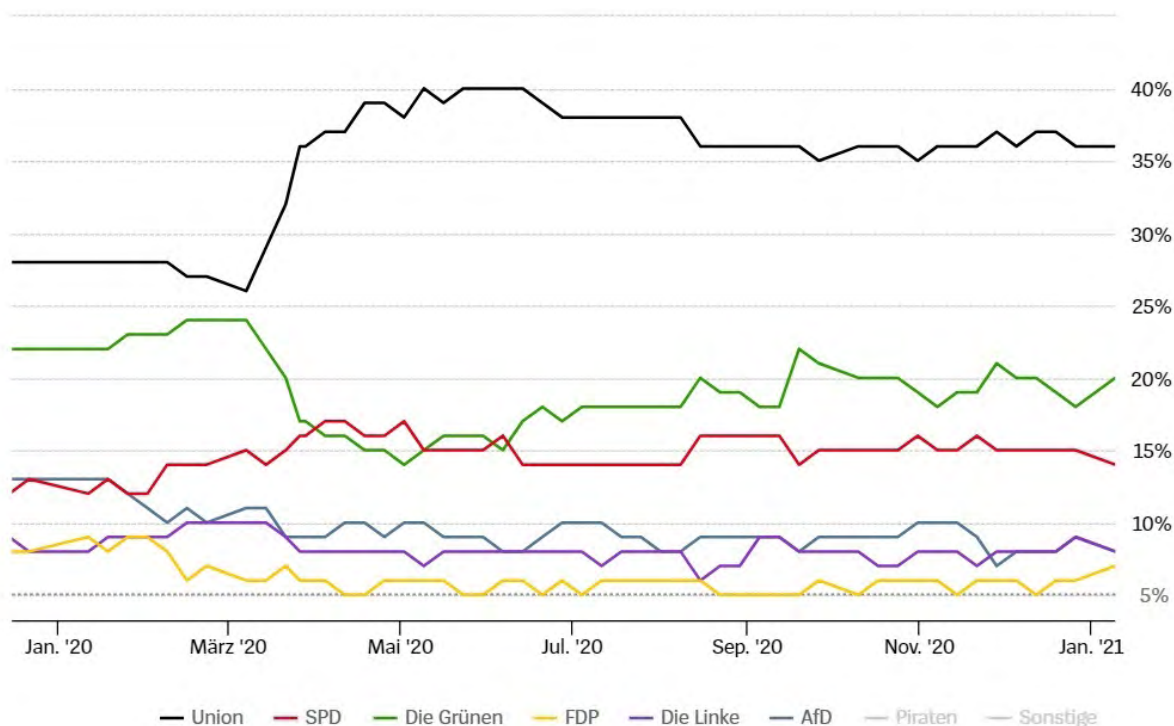
Rajna-vidék-Pfalz tartományt ún. jelzőlámpa-koalíció (SPD-FDP-Zöldek) irányítja Malu Dreyer (SPD) vezetésével. A januári [felmérések](#) relatív kényelmes előnyt jósolnak a CDU-nak, a párt 33–28 százalék arányban vezet a miniszterelnököt adó szociáldemokraták előtt, ám ez még nem jelent semmi esetben sem garanciát a győzelemre. Egyrésztől jelenleg még nem lehet megmondani, hogy a kampány hajrájában melyik párt fogja sikeresebben mobilizálni a választókat, másrészt pedig a kormányalakítás lehetősége várhatóan nem a CDU-n, vagy az SPD-n fog múlni, hanem a szociáldemokraták jelenlegi koalíciós partnerein, az FDP-n és a Zöldeken. Amennyiben ők (de kettejük közül legalább a Zöldek) nem kívánnák folytatni az együttműködést az SPD-vel, úgy az azon túl, hogy komoly ütést adna Olaf Scholz SPD-kancellárjelölt amúgy sem túl meggyőző

országos kampányának, jelzésértékkel bírna a két pártnak a tartományi politikán túli, szövetségi szintű preferenciáit illetően. Hiába tartományi választásról van szó, ahol elméletileg a tartományi ügyek számítanak, a szövetségi választás évében egy ilyen döntés önmagán túlmutató jelentőséggel bír.

A két tartományi választás azért is számít fontos mérföldkőnek a szeptemberi választásokig tartó politikai menetelésben, mert az uniópártok (CDU és CSU) minden bizonnyal majd csak ezeket követően fogják megnevezni kancellárjelöltjüket. A kivárás oka leginkább az, hogy a konzervatívok el akarják kerülni, hogy amennyiben a tartományi választások nem a számukra kedvező módon alakulnának, úgy az megterhelje a közös kancellárjelölt kampánystartját. Az uniópártok jelenleg meggyőző többséggel vezetik az országos felméréseket (ld. 1. ábra), ám a jó számok nem kis mértékben a Merkel-bónusznak köszönhetők, hiszen a kancellár a népszerűsége sosem látott magasságokba szökött a Covid-19 válságkezelésnek köszönhetően. Hogy milyen stabil a konzervatívok népszerűségének valódi fundamentuma, és ebből mekkora arány köszönhető a kancellárnak, azt az elkövetkezendő hónapok fogják megmutatni.

1. ábra

A német pártok népszerűségi mutatói (Forsa)

A tartományi választások kimenetelére, és általánosan a szövetségi parlamenti választásra is lényeges hatással lesz a kormányzat Covid-19 válságkezelése, és ezzel kapcsolatban a gazdasági teljesítmény alakulása. Németország a tavaszi első hullámban Európa egyik mintaországa volt, az őszi második hullám idején viszont komoly nehézségekkel nézett szembe. A Robert Koch-Institut

[adatai](#) szerint Németországban 2020 decemberében többen veszítették életüket a Covid-19 következtében (16 823 fő), mint a tavalyi évben a márciustól novemberig tartó időszakban összesen (16 248 fő). A szövetségi és tartományi kormányok az ősz és a tél folyamán jóval komolyabb lezárások mellett döntöttek, mint a tavaszi és nyári hónapokban, hogy megfékezzék a vírus terjedését. A lezárásoknak köszönhetően 2021. január közepén már látszódik a csökkenés mind az új fertőzöttek, mind pedig a fertőzés következtében elhunytak számát tekintve.

Az utóbbi hónapok kemény lezárásának, és szinte a teljes évre elnyúló válságos időszaknak viszont nem elhanyagolható társadalmi és gazdasági költsége van: a tavalyi évben a német gazdaság [5 százalékkal zsugorodott](#), a munkanélküliségi mutatók viszont – nagyban a német állam átfogó gazdaságtámogató és munkahelymegtartó intézkedéseinek köszönhetően – csak [0,9 százalékkal nőttek](#) (5 százalékról 5,9 százalékra). A gazdasági visszaesés és a szociális problémák növekedésének hatására a jelenlegi helyzetben viszonylagos bizonyossággal ki lehet jelenteni, hogy a választók gazdasági kilátásait tekintve inkább azokat a pártokat fogják preferálni, amelyek a szociális biztonságra, nem pedig a gazdasági kísérletekre helyezik a hangsúlyt. Ha ez a feltevés beigazolódik, úgy az kedvező lehet az SPD számára, ugyanakkor kevésbé pozitív a zöld fordulatot és a klímasemleges gazdaságot propagáló Zöldeknek, vagy épp a szabadpiaci megoldások mellett hagyományosan fellépő FDP-nek.

A NYITOTT K-KÉRDÉS

A német pártok közül jelenleg háromnak van esélye arra, hogy a következő kancellárt adja: az uniópártoknak, a Zöldeknek és az SPD-nek. Az alábbiakban ezen pártok (lehetséges) jelöltjeit mutatom be, kitérve azok párton belüli támogatottságára, erősségeire és gyengeségeire.

A 2021-es évre fordulva egyelőre egy kancellárjelölt neve ismert, Olaf Scholzé. A szociáldemokrata alkancellár és pénzügyminiszter úgy szerezte meg pártja jelölését tavaly augusztusban, hogy nagyjából 9 hónappal azt megelőzően az SPD-bázis a teljesen kívülálló és nagykoalíció-kritikus Norbert Walter-Borjant és Saskia Eskent választotta meg pártelnököknek. A koronavírus-járvány érkezésével Scholz népszerűsége jelentősen megemelkedett, ez főként a pénzügyminiszter által erősen támogatott gazdasági és szociális mentőcsomagoknak köszönhető. Az SPD-csúcsjelöltet a [felmérések](#) jelenleg országosan a negyedik legnépszerűbb politikusnak és a második legnépszerűbb lehetséges kancellárjelöltnek mutatják. Scholz fő erőssége tapasztalatában és nyugodt, moderált és pragmatikus stílusában rejlik. Utóbbival kapcsolatban azonban gyakran felmerül a kritika, hogy az SPD-s politikus pragmatizmusa valójában szociáldemokrata meggyőződése hiányosságainak elfedéséül szolgál. A 2019-es SPD-elnökségért folyó versenyben a jelenlegi társelnök, Esken egy [televíziós vitaműsorban](#) például nem volt hajlandó kijelenteni, hogy Scholz „határozott szociáldemokrata” lenne.

Mindenesetre a párt a Covid-19 válságkezelésben korábban nem látott egységet mutat, még a párt fiatal tagozata (*Jusos*) is látványosan beállt Scholz mögé, akik korábban rendszerint balról támadták a párt vezetését. Scholz számára a párt gyenge országos mutatóin túl a legnagyobb nehézséget az jelentheti, hogy a CDU elnökjelöltségért folyó versenyben nem a konzervatívabb és harsányabb jelölt – Friedrich Merz – győzött, akivel szemben könnyebb lett volna magát a politikai közép megtestesítőjeként beállítani, hanem a szintén nyugodt, moderált, és a politikai közepet megszólító jelölt, Armin Laschet. Így Scholz számára a Merkel-look-alike versenyben nem lesz könnyű pontokat szerezni. Szintén nehézséget jelent Scholznak, hogy az SPD „kistestvérei”, a Zöldek kisebb-nagyobb megszakításokkal két és fél éve a szociáldemokratáknál jobb országos felméréseket produkálnak. Ilyen helyzetben Scholz számára rendkívül nehéz lesz bármilyen baloldali koalíciós szövetségben vezető ambícióval fellépni.

A Zöldek szövetségi szinten kormányzásra készülnek. A párt 2020. novemberi digitális pártgyűlésén új [alapidokumentumot](#) fogadott el, amelynek középpontjában a klímavédelem, a nagyobb polgári részvétel és a szociális politika áll, de fajsúlyos helyet képviselnek olyan, a Zöldekre tradicionálisan nem jellemző politikai témák, mint a belbiztonság. A párt a Covid-19 válság idején a többi ellenzéki párttól – főként az AfD és az FDP – eltérően feltűnően visszafogja magát a nagykoalícióval szembeni kritikával kapcsolatban. A Zöldek az elmúlt években rendkívül egységesnek látszanak, ideális koalíciós partnernek mutatva magukat mind a klasszikus partnerük (SPD), mind az uniópártok felé. A Zöldek felelősségvállalási hajlandóságának komoly fokmérője, hogy a párt jelenleg a 16 német tartományi kormányból 11-ben kormányon van (ugyanakkora számban, mint az SPD és az uniópártok). A párt egysége nem kis részben a pártvezetésnek köszönhető, Robert Habecknek és Annalena Baerbocknak [elmondásuk szerint](#) sikerült feloldaniuk a párt két tábora, a realisták (*Realos*) és a fundamentalisták (*Fundis*) közötti évtizedes feszültséget. (Más [elemzések](#) szerint az ellentétek továbbra is megvannak, csak most a Realos pártvezetés áll szemben a Fundis pártbázissal.) A párt még nem nevezte meg a kancellárjelöltjét, de vannak arra utaló jelek, hogy hiába Robert Habeck számít országos szinten népszerűbb politikusnak, a párt végül mégis Annalena Baerbockot állítaná jelöltnek. A legkézenfekvőbb magyarázat erre úgy szól, hogy míg a többi párt (a Die Linkét leszámítva) mind férfit fog indítani kancellárjelöltnek, úgy a Zöldek egy női politikussal nagyobb eséllyel tudnának a női választók körében szavazatokat szerezni. A párt ugyanakkor még kívár, a kancellárjelölést várhatóan [áprilisban fogják megejteni](#).

Amennyiben a választásokig nem történik semmilyen jelentős trendforduló, úgy a Kancellári Hivatal várhatóan konzervatív irányítás alatt fog maradni. Az uniópártok nagyobbik komponense, a CDU 11 hónapig tartó elnökválasztási folyamatának végén a párt delegáltjai megválasztották Annegret Kramp-Karrenbauer utódját Armin Laschet személyében. Az uniópártok kancellárjelöltje így vagy a frissen megválasztott CDU-elnök, vagy a bajor testvérpárt CSU-t irányító Markus Söder lesz.

A két politikus közül a logikus döntés Armin Laschet lenne. A CDU-nak a nagyobbik párt lévén előjoga van a jelölésben. Jóllehet, mind Laschet, mind pedig Söder többször is hangsúlyozták az elmúlt hónapokban, hogy a konzervatívok kancellárjelöltjét a két pártvezető közös döntése alapján fogják meghozni, valójában az Lascheten múlna, hogy megtartja-e magának, vagy esetleg átengedné a jelölést Södernek. Legutóbb, a 2002-es választás előtt, amikor a CDU átengedte a jelölést a CSU-nak, Angela Merkel [Wolfratshausenbe utazott](#) Edmund Stoiberhez, hogy egy reggeli mellett beszéljék meg Stoiber kancellári indulását. Valószínűsíthető, hogyha most is sor kerülne valami hasonlóra, úgy Laschetnek Nürnbergbe kellene utaznia Söderhez. A 2002-es választáson kívül a CSU egyszer adta még a közös kancellárjelöltet, az 1980-as választáson Franz Josef Strauß személyében. A két esetben az volt a közös, azon túl, hogy a CSU-jelölt mindkét alkalommal veszített, hogy a bajorok jelölésének előfeltétele volt, hogy a CDU-n belül nem teljességgel tisztázódott a hatalmi kérdés; a párt nem állt egységesen a CDU-elnök mögött. Ilyen szempontból a 2021-es helyzet hasonlóságokat mutat az 1980-as és a 2002-es állapotokkal.

Laschet mindenesetre ideális jelölt lenne olyan szempontból, hogy az ő irányításával a konzervatívok a kampány során biztosan megmaradnának a politikai spektrum közepén, ahol választásokat lehet nyerni. Lascheten a moderált stílusa és a kompromisszumkereső politikája miatt nehéz lenne fogást találnia politikai ellenfeleinek a kampány során. Továbbá Laschet több irányba is koalícióképes lenne: mind az FDP-vel, mind a Zöldekkel, de még az SPD-vel is tudna kormányt alakítani. Az új CDU-elnöknek ugyanakkor számos gyengesége is van, amelyek a kancellári jelöltség esetén komoly problémákat jelenthetnének kampánya számára. Az egyik rögtön a pártján belüli megosztottság. Laschet a CDU három fő irányzatából a pártja keresztényszociális és liberális táborának támogatását élvezzi, kevésbé ugyanakkor a konzervatív csoportét. Ez a megosztottság jól megmutatkozott a pártelnöki szavazás szoros végeredményében. Laschetnek prioritása lesz a CDU egybefogása, amelyben nyíltan vállalva számítana Merz támogatására. Ugyanakkor vannak arra utaló jelek, hogy [Merz nem fog beállni](#) Laschet mögé a párt különböző irányzatainak egybefogása érdekében. További nehézséget jelenthet számára, hogy miként fogja tudni Merkel árnyékában profilját élesíteni: hasonlóan a kancellárhoz, Laschet sem a letisztult politikai programjáról ismert, sokkal inkább a válságról válságra haladó kis lépések politikájának az embere, akinek a politikai vonalvezetése sokszor kiismerhetetlen. Továbbá nem számít karizmatikus személyiségnek, aki beszédeivel tömegeket tudna megmozgatni. Ez összefüggésben állhat gyenge népszerűségi mutatóival. A SPIEGEL ONLINE által közölt [felmérések](#) alapján mind az uniópártok támogatóinak körében, mind a teljes német lakosság körében Armin Laschet számít a konzervatív jelöltek közül a legnépszerűtlenebbnek. A CDU-elnöknek, amennyiben megszerezné a kancellári jelölést, ilyen kiindulópontból kellene választást nyernie.

Markus Söder Laschettel szemben a német belpolitika egyik legkarizmatikusabb személyisége. A bajor miniszterelnök a Covid-19 válság alatt jól tudta élesíteni politikai profilját mint „az erőskezű vezető”. És ugyan a konkrét válságkezelést

tekintve – így a fertőzöttek vagy a fertőzésben elhunytak számát nézve – a Söder által irányított Bajorország nem rendelkezik jobb adatokkal, mint a Laschet által vezetett Észak-Rajna–Vesztfália, Söder szándéka, hogy keménykezű válságkezelőként tekintsenek rá, úgy tűnik, célt ért a német lakosság körében. [Felmérések alapján](#) Södert nemcsak az uniópárti, de az SPD-s és Zöldek támogatóinak többsége is el tudná fogadni kancellárként.

A bajor politikus nehézségei (Laschettel ellentétben) nem PR vagy kommunikációs gyökerűek, az ő problémái más természetűek. Az egyik, hogy Söder ugyan Bajorországban igen jól működő politikai-gazdasági hálózattal rendelkezik, ezek a kapcsolatok azonban a bajor határoknál véget is érnek, így ezekre Berlinben vagy Brüsszelben nem tudna támaszkodni. A másik, hogy a mostani pozitív mutatók ellenére Söder még nem tett le sok mindent az asztalra politikai tekintetben. A 2018-as bajor tartományi választáson Söderhez köthető, hogy a CSU elvesztette az abszolút többségét a müncheni parlamentben, többek között egy elhibázott politikai döntésnek köszönhetően, miszerint az AfD-t jelölte meg fő ellenfelének a kampány során. A sikertelen kampány után Söder gyorsan felfogta, hogy a konzervatívok fő kihívói nem a szélsőjobb, hanem a Zöldek, ezért taktikát váltott: a „[menekültturizmus](#)” ellenzését felváltotta a „[mentsd meg a méheket](#)” népi kezdeményezés követeléseinek törvénybe foglalása. Ez a kiragadott példa azt hivatott alátámasztani, hogy Söder a közéletben igazi politikai kaméleonként tud viselkedni, így az ő mindenkori pozícióját és meggyőződését leginkább az határozza meg, hogy mi az, ami az adott pillanatban számára hasznos. Ez pedig növeli a politikus kiismerhetetlenségét. Végezül pedig szükséges kijelenteni, hogy a CSU mégiscsak egy regionális párt; közösségi identitásának jelentős hányada a Németország többi részével (és adott esetben az EU-val szembeni) bajor különlegesség és kiválóság hangsúlyozásából fakad. Innen nézve rendkívül furán venné ki magát, ha Söder abban a Berlinben folytatná politikai pályafutást, amelynek a működésképtelenségéről szóló élcelődések központi elemét képezik a mindenkori CSU-s retorikának.

Elméletben még egy lehetőség áll a konzervatívok előtt a kancellárjelölésben. Ez az SPD-hez hasonló megoldás lenne, nevesül az, hogy a pártelnökség átengedné valakinek az indulás jogát a párton belül. Egy ilyen opció viszont abszolút nem illene az uniópártok politikai kultúrájába. Jelenleg a legtöbbet emlegetett, lehetséges „külső jelölt” Jens Spahn egészségügyi miniszter. Spahn 2020 februárjában együtt indult kvázi második emberként a *Team Laschet*-ben, a tavalyi év végén pedig a [SPIEGEL információi](#) szerint számos befolyásos CDU-politikust keresett meg, hogy kipuhatolja, mekkora támogatással bírna, ha nyíltan is megcélozná a párt kancellárjelöltségi címét. A CDU delegáltak a párt digitális kongresszusán egyértelműen kinyilvánították véleményüket, hogy mit gondolnak a párt hierarchikus struktúráját figyelmen kívül hagyni szándékozó Spahnról: az öt induló közül az egészségügyi minisztert szavazták meg legkisebb arányban a CDU elnökhelyetteseinek sorába. A hagyományos jelölési folyamattól – CDU vagy CSU elnökei közül az egyik – való bármilyen eltérés így rendkívül valószínűtlennek számít.

KOALÍCIÓS LEHETŐSÉGEK

A szövetségi választások eredményétől függetlenül egy dolgot gyakorlatilag biztosra vehetünk: a következő német kormány is koalíciós kormány lesz. A következő koalíciós kormány összetételével kapcsolatban pedig jelenleg két dolgot tudunk kijelenteni. Egyrészt az AfD egészen biztosan nem, a Die Linke pedig csak nagyon speciális körülmények között kerülhetne kormányra. Másrészt a jelenlegi nagykoalíciótól az azt alkotó pártok minden módon szabadulnának, így ez a koalíciós opció csak végső megoldásként szerepel az uniópártok és az SPD tervei között. Ezen körülmények figyelembevételével az alábbi koalíciós forgatókönyvek lehetségesek.

FEKETE-ZÖLD KOALÍCIÓ

A politikai elemzők és kommentátorok által leginkább valószínűsített formáció a konzervatívok és a Zöldek közötti fekete-zöld koalíció lenne. Az uniópártok a merkei modernizációs kurzus során számos olyan dolgot valósítottak meg, amelyek klasszikus követeléseik voltak a Zöldeknek: így az atomenergiából való kiszállást (*Energiewende*), vagy a szénenergiából való 2038-as kiszállást, emellett számos társadalmi kérdésben is (sorkatonaság eltörlése, melegházasság bevezetése stb.) a Zöldek számára kedvező módon haladtak a folyamatok. A Zöldek kormányzásra készülnek, ezért az utóbbi 2-3 évben, de különösen a Covid-válságkezelés időszaka óta rendkívül visszafogottak az uniópártokkal szembeni kritikában.

A két párt tartományi szinten több helyen produktívan tud együttműködni (Baden-Württemberg, Hessen és az FDP-vel kiegészülve Schleswig-Holstein), szövetségi szinten pedig már kétszer is megpróbálták kormányt alakítani (2013 és 2017), de az egyeztető tárgyalások mindig kudarcba fulladtak. A két pártnak a jelenlegi felmérések alapján kényelmes többsége lenne a Bundestagban. Azt azonban érdemes leszögezni, hogy a két párt vezetői nem ezt a koalíciós formát favorizálják. Armin Laschet egy televíziós vitaműsorban [elmondta](#), el tudná képzelni az együttműködést a Zöldekkel, de ez egy nehéz együttműködés lenne, mert a Zöldekkel minden döntés előtt egy „alapvető vitát” kellene lefolytatni. Robert Habeck Zöldek-társelnök a konzervatívokkal való közös kormányzásról úgy [fogalmazott](#), „lehetséges, hogy erre leszünk kényszerítve”, de nem akarnak az uniópártokkal kormányozni, ha egyébként az SPD-vel is tudnának.

Angela Merkel sokat tett azért, hogy egyszer a Zöldekkel közös kormánykoalíciót irányítson. Ez a kancellársága alatt nem jött létre, de az ő politikai öröksége is lenne, ha leköszönése után ilyen színezetű kormány irányítaná Németországot. Jóllehet, egyik pártnak sem ez a favorizált forgatókönyve, jelenleg nehéz elképzelni más olyan koalíciós formációt, amelyik egyrészt képes lenne megszerezni az abszolút többséget, másrészt pedig az azt alkotó pártok közötti együttműködés is kivitelezhető.

JAMAICA-KOALÍCIÓ

A fekete-zöld koalíciónak egy variánsa lehetne az ún. Jamaica-koalíció, amely hármass szövetséget jelentene az FDP-vel. A 2017-es választásokat követően ezek a pártok egyszer már kísérletet tettek a kormányalakításra, ám ez elbukott az egyeztető tárgyalások során az FDP kiszállása miatt (a témáról részletesebben az alábbi [KKI-elemzés](#) ad tájékoztatást). A Jamaica-fiasco miatti a „megbízhatatlan” billogot az FDP a mai napig viseli, és a két másik párt közül csak a CDU gazdaságilag liberálisabb és konzervatívabb szárnya kötne újbóli szövetséget az FDP-vel, míg a Zöldek egyértelműen elzárkóznának ettől az opciótól. Amennyiben a szavazást követően az abszolút többséghez elegendő lenne az uniópártok és a Zöldek közös támogatása, úgy rendkívül kicsi a valószínűsége, hogy harmadikként bevegyék maguk mellé az FDP-t is.

VÖRÖS-VÖRÖS-ZÖLD KOALÍCIÓ

A fekete-zöld leggyakrabban emlegetett alternatívája a tisztán baloldali koalíció lenne, mely az SPD-ből, a Die Linkéből és a Zöldekből állna. Jelen körülmények között ez a koalíció az abszolút többséghez szükséges támogatáson kívül alapvetően az SPD és a Zöldek jobb, míg a Die Linke balszárnyának ellenkezése miatt tűnik nehezen összehozhatónak. A Die Linke februárban új elnökséget választ, és egyelőre talány, hogy az egyetlen jelöltduó, a radikális Janine Wissler és a pragmatikus Susanne Hennig-Wellsow milyen irányba vinné a pártot. Olaf Scholz többször is [szkepticizmusának](#) adott hangot a vörös-vörös-zöld koalíció kapcsán különböző nyilatkozatokban. A jelenlegi erősorrendet figyelembe véve azonban könnyen elképzelhető, hogy nem neki, hanem a Zöldek kancellárjelöltjének kellene majd irányítani egy ilyen baloldali koalíciót, amennyiben az létrejönne. Ugyanakkor a Zöldek utóbbi négy évben megtett néppártosodási folyamata miatt igen nehezen elképzelhető fordulat lenne, ha a középre húzódás után végül mégis balra tekintenének vissza koalíciós partnerért.

TRADICIONÁLIS KOALÍCIÓK

A három legnépszerűbb német pártnak mind megvan a maga „kívánságkoalíciója”, de ezek egész egyszerűen a politikai realitások miatt egyelőre kivitelezhetetlennek tűnnek. A konzervatívok legszívesebben hagyományos partnerüket, a liberális FDP-t választanák, viszont ami Laschetnek Észak-Rajna-Vesztfáliában összejött, az szövetségi szinten a megfelelő támogatás híján aligha elképzelhető opció. Az FDP már hosszú ideje az 5 százalékos bejutási küszöb körül mozog, így a fekete-sárga koalícióhoz szükség lenne egyrészt egy nagyméretű konzervatív átszavazásra (ahogy az a 2009-es választáson történt), másrészt pedig, hogy az uniópártok meg tudják tartani a jelenlegi támogatási szintjüket.

A vörös-zöld koalíció még ennél is valószínűtlenebb, figyelembe véve, hogy a két párt együttes támogatása országos szinten 35 százalék körül mozog. Komoly trendváltozásra lenne szükség a választásig tartó utolsó kilenc hónapban, hogy a két párt közösen valahogy még 15 százaléknyi támogatást szerezzen. Ennek a valószínűsége pedig rendkívül alacsony.

NAGYKOALÍCIÓ

Híába szabadulnának mind az uniópártok, mind az SPD a nagykoalíciótól, nem szabad kizárni ezt az opciót sem. Ugyan hiába működik jól a berlini nagykoalíció eddigi [teljesítményének egyenlege](#) alapján, a pártok belefáradtak a közös kormányzásba, és szeretnék maguk mögött hagyni a nagykoalíciót, hogy élesíteni tudják profiljukat. Utóbbi főként az SPD számára jelent komoly problémát, ugyanis a párt a Merkelrel való közös kormányzás évei alatt a német belpolitikában egyre jelentéktelenebb szereplővé vált. A nagykoalíció ugyanakkor továbbra is a német politika vészterve, így nem szabad kizárni ezt az eshetőséget sem.

A MERKEL UTÁNI NÉMETORSZÁG

Függetlenül attól, hogy milyen összetételű koalíció kerül hatalomra, és ki fogja Merkelt követni a Kancellári Hivatalban, az új német kormány számos kihívást és megoldatlan problémát örököl majd. Ezek közé tartoznak a klímabarát gazdaság kialakításának következtében keletkező szociális és gazdasági nehézségek. Szintén ide tartoznak a demográfiai kihívások, a háború utáni „baby boomer-ek” ugyanis ezekben az években mennek nyugdíjba, jelentős terhet róva evvel a szociális kasszára. Szükséges említést tenni a társadalmi kohézió témájáról is, a politikai szélsőségek erősödése (különösen a szélsőjobboldalon) kezd egyre égetőbb szociális problémává válni (elég a Reichstag épületét megostromló tüntetőkre gondolni). Végezetül pedig a koronavírus-járvány miatt kialakult helyzet mintegy katalizátorként felerősíti a gazdasági, politikai, generációs és szociális kihívások hatásait. Mindezek következtében a Merkel utáni Németország kezdetben egy befelé forduló ország lesz, amely energiájának jelentős részét a belső problémák kezelésére és megoldására fogja összpontosítani.

Az új német kormány ugyanakkor nemcsak stílusában, de prioritásait tekintve is különbözni fog a Merkel által irányított kormánytól. Jelenleg a legvalószínűbb forgatókönyv, hogy Armin Laschet vezetésével egy fekete-zöld kormány kerül hatalomra. Amennyiben ez az opció következne be, úgy a jövőbeni német kormánynak számos ellenkező irányú érdeket kellene majd feloldania külpolitikájában. Laschet, saját elmondása szerint, meggyőződéses európai, akiben Merkelnél nagyobb affinitás lenne az európai integráció francia–német motorjának

magasabb fokozatra kapcsolására. Ez ugyanakkor ellentmond a német Európa-politika vezérfonalával, amelynek lényege a minél nagyobb fokú inklúzióra és a jelenlegi keretek konszolidációjára való törekvés.

Ezen felül Laschetnek minden valószínűség szerint a Zöldekkel is érdekkonfliktusra kell számítnia. Laschet világában jóindulattal és dialógussal érdemben előre lehet vinni az ügyeket. A CDU-elnök megválasztását követően úgy fogalmazott: „...szükség van Magyarországra és Lengyelországra az Európai Unióban”, nem szeretné ugyanis, hogy a két ország szélsőjobbboldali irányba „faroljon ki”. A Zöldek ezzel szemben nem ennyire megértőek, igencsak kritikusak a két ország belső politikai folyamataival szemben, amint az a jogállamisági mechanizmus bevezetése melletti különböző érvelésekben félreérthetetlenül egyértelművé vált.

Továbbá a konzervatív politikus [külpolitikájában](#) üzletbarát; nem számít igazán kritikusnak sem Oroszországgal, sem Kínával szemben. A Zöldek külpolitikájukban egyértelműen nagyobb szerepet játszik a normatív agenda, így Laschet mérsékelt vonalával várhatóan nem lesznek elégedettek. Ha a politikai elemzők által leginkább valószínűsített koalíció fogja átvenni a jelenlegi nagykoalíció helyét Berlinben, úgy az azt alkotó pártoknak számos konfliktust kell majd feloldaniuk. Azt azonban még nem látjuk, hogy ezek a feloldások milyen irányt vesznek.